

Az új év szabadsággal kezdődik

A Tóra megparancsolja, hogy Peszách hónapja, Niszán hónap első legyen a számunkra:

„Ez a hónap legyen nektek a hónapok kezdete. Első az nektek az év hónapjai között.” (Mózes 2., 12:2)

Felmerül a kérdés, hogy pontosan mi is itt a parancs, a gyakorlati teendő?

Vajon ez azt jelenti, hogy más hónaptól kezdve tilos számítanunk az időt? Tehát nem mondhatjuk azt például, hogy most van április, azaz a negyedik hónap (a polgári időszámítás szerint)? Vagy Tisri hónapban nem mondhatjuk, hogy első hónap¹?

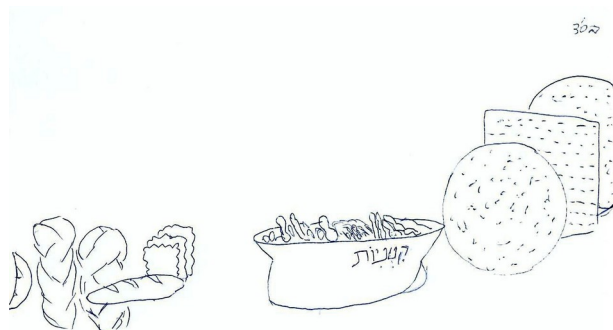
A Talmud bölcsei ezt a mondatot több helyen is arra használják, hogy az Újhold megállapításának részleteit tanulják belőle (pl. *Ros Hásáná* 20a).

Ha azonban a Tórát lelki fejlődési útmutatóként olvassuk, akkor ezáltal új jelentést fedezhetünk fel e mondatban. Ugyanis Niszán, az első hónap, Peszách ünnepéről nevezetes.

Peszách pedig a **szabadság** ünnepe, ahogyan imáinkban is mondjuk: *zmán chéruténu [szabadságunk ideje]*. Hasonlóan, minden más ünnepnek is van egy központi jellege, amire az az időszak különösen alkalmas, hogy azon dolgozzunk, megerősítsük minden lelki testreszünetet, minden időben, mindenféle szempontból.

Sávuot a Tóraadás ideje, amikor a **kitartás** és **intellektuális** önfejlesztést erősítjük meg.

Szukot az **öröm** ünnepe, a betakarítás ideje, amikor a Teremtő iránt érzett **hálánkat** fejezzük ki.

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség • **Székhely:** 1084, Budapest, Scheiber Sándor u. 2. • **Felelős kiadó-szerkesztő:** Szántó-Várnagy Binjomin • **Rajz:** Farnadi-Jeruzálmi Chájim Jedidja • **Terjesztés:** Vida Ákos • **Megjelenik** 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

1 *Rámbán* a Tórára írt magyarázatában megindokolja, hogy a jelenleg használt, perzsa eredetű hónapneveink használata (Tisri, Chesván, Kiszlév) miért nem ellent a Tóra ezen követelményének. A *Máhárám Sik* (1807-1879, JD 171) hosszan írt arról, hogy miért tilos a szekuláris dátumok használata.

Az igazság azonban az, hogy miközben mestere, a *Chátám Szofér* (1762-1839) maga is elítélte azokat, akik a leveleik dátumozásához a szekuláris időszámítást használják (ld. *Drásot* 7 Áv, 5570), responzumaiban ő maga is említ szekuláris dátumot (pl. *EH* 1:43). Feltételezhetjük, hogy magát az említést kevésbé tartja problémásnak, mint a levél címezését. Az is figyelemreméltó, hogy ez a halachikus probléma igencsak „újkeletű”, a Chátám Szofert megelőző évszázadokon keresztül még csak a kérdés sem merült fel a szekuláris dátumok megengedhetőségével kapcsolatban.

Ros Hásáná és **Jom Kipur** az elszámolásról és megbánásról, önvizsgálatról szól. Még mélyebben az önmagunkkal szembeni **őszinteségről**, hogy eléggé erősek vagyunk ahhoz, hogy beismerjük saját gyengeségeinket és szembenézzünk velük.

Ezek alapján a Tóra parancsa az, hogy mielőtt mindezekre a tulajdonságokra rátérünk, mindenekelőtt a *szabadság* tulajdonságával foglalkozzunk.

Kezdjük az önfejlesztést a szabadság elérésével!

Az azonban továbbra sem világos, hogy hogyan tudjuk ezt a gyakorlatban megtenni? Hiszen a szabadság – ellentétben az összes többi tulajdonsággal – nem fejleszthető képesség, hanem állapot.

Mi a személyes célunk azzal, hogy visszagondolunk az egyiptomi rabságra?

Tény és való, hogy most már nem vagyunk a Fáraó rabszolgái. Mindeközben azonban szabad embernek sem érezzük magunkat teljesen.

Életünket számos kötöttség jellemzi: megvan a napirendünk, a rendszeres kötelezettségeink, a társadalom elvárásai felénk és persze az anyagi terheink. Ezekről pedig várhatóan most Peszáchkor sem fogunk „megszabadulni”.

A *Szforno* (1470-1549) magyarázata szerint az, hogy „*ez a hónap legyen nektek*” [*háchodes háze láchem*] azt jelenti, hogy a mindezidáig rabszolgasorban tengődő nép végre szabad lesz, és visszakapja az idő – vagyis a szabad önrendelkezés ajándékát.

Mindez új értelemmel tölti meg a jól ismert tanítást:

„*Minden nemzedékben az ember köteles úgy tekinteni magára, **mintha** ő maga jött volna ki Egyiptomból.*” (*Hagada*)

Igaz, hogy az is fontos, hogy a mostani, szabad állapotunkból visszapillantsunk a múlt-ra, hogy egykor rabszolgák voltunk.

Ennél azonban mélyebb üzenet, hogy valahol most is „rabszolgák” vagyunk, és valamennyire azok is maradunk. Peszách ünnepén azonban kitekitünk ebből a rabszolgaságból, és úgy tekintünk magunkra, *mintha* már kint is lennénk belőle.

„*Ábájé mondta: hagyományunk van róla, hogy **nincsen szegény ember, csak a tudatában [dáát].***”

Nyugaton [Izrael földjén] így mondják: aki-ben ez [dáát] megvan, abban minden megvan. Akiben ez nincs meg, abban mi van meg?

Aki ezt megvette, annak mi hiányzik? Akinek ez hiányzik, az mit vett meg?” (*Nedárim 41a*)

Peszáchkor tehát valójában a tudatunkat fejlesztjük. Fizikailag nem vagyunk képesek kiszabadulni a kötöttségeinkből, de tudatunkban igen.

És hogy mit érünk el mindezzel a pusztán gondolatbeli, mintegy játékos kísérlettel?

A Talmud arra tanít minket, hogy „*nincsen szegény ember, csak a tudatában*”. Azaz minden fejben dől el.

Azáltal, hogy megalapozzuk a tudati szabadságunkat, a megszokott kereteinkből kilépni képes gondolkodást, azzal az egész éves szellemi fejlődésünket megalapozzuk – és felkészülünk a következő időszakra, a Tóra-adás ünnepére.

Hogyan és miért támaszkodunk szédereste?

„*Peszách estéjén mincha [délutáni ima] előtt már ne egyen addig, amíg be nem sötétedett.*

És még a legszegényebb Izraelben se egyen addig, amíg nem támaszkodik.

És ne igyon kevesebbet négy pohár bornál, még akkor sem, ha adományból él.”

(Misna Peszáchim 10:1)

Ezzel a tanítással kezdi meg a Peszáchim traktátus a szédereste törvényeinek tárgyalását. Három különböző témát fűz össze²: a délutáni ima előtti önmegtartóztatást, a széderesti „támaszkodást” és a négy pohár bort.

Érdekes, hiszen utóbbi kettő valóban tipikus és egyedülálló jellemzője a szédernek. Az első azonban látszólag az év minden napján igaz: nagyobb lakomába nem kezdhetünk bele mielőtt a délutáni imánkat elmondtunk (ld. Sulchán Áruch OC 232:2).

A széderestét megelőzően azonban még a délutáni ima elmondása után is vissza kell fogjuk az étkezésünket azért, hogy az év egyetlen tórai micve-étkezését jó étvággal fogyasszuk, és kizárólag egyszerűbb ételeket ehetünk, pl. egy kevés gyümölcsöt, zöltséget (ld. Sulchán Áruch OC 471:1).

De mi is pontosan a „támaszkodás” szokása (vagy inkább: törvénye) és mi a jelentősége?

A négy pohár bort és a micva számára elfogyasztott maceszt balra dőlve fogyasztjuk el (ld. Sulchán Áruch OC 473:1, 475:1). Ezt a legpraktikusabban úgy tehetjük meg, ha pél-

dául otthon széderezünk, hogy a székünket kicsit elfordítjuk, egy párnát helyezünk rá, és arra dőlünk.

Régi időkben ugyanis az volt a szokás, hogy a gazdag és szabad emberek nem ülve ettek, hanem – kicsit a fekvéshez hasonlóan – támaszkodtak.

Az Áruch HáSulchán (1829-1908) érdekes részletre hívja fel a figyelmünket ennek kapcsán. A gyerek négy kérdése, amivel a széderestét megnyitjuk [Má nistáná] már a Misna szövegében is szerepel (10:4).

Ott azonban hiányzik az a kérdés, hogy „minden más este ülve és támaszkodva egyaránt eszünk”. Az Áruch HáSulchán szerint azért, mert a Misna korában élt gyerekek számára ez egyáltalán nem volt meglepő – ez volt a normális.

Mindezt arra írja, hogy az egyik rabbinikus vélemény szerint manapság már nem érvényes a támaszkodás kötelezettsége, hiszen ez más népek között sem szokás. Minden más rabbi vitatkozik ezzel a véleménnyel, így mi támaszkodunk. Az Áruch HáSulchán magyarázata szerint már csak azért is, mert ezzel nyerünk egy újabb kérdést a gyerek számára, egy újabb feltűnő furcsaságot, ami-be belekérdezhet (472:3).

Valóban, a szédereste egyik fontos célja, micvája ez, hogy elgondolkodtassuk gyermekeinket és maradandó emlékképet vésünk elméjükbe. Ahogyan a Tóra mondja: „beszélj el gyermekednek azon a napon” (Mózes 2., 13:8).

2 Pontosabban négyet: elgondolkodtató, hogy miért kapcsolja a szédereste témájához a szegény ember példáját. Úgy tűnik, hogy ezzel nemcsak a szegényekről való gondoskodásunk fontosságát akarja kifejezni, hanem arra is utal, hogy a Peszáchkor ünnevelt szabadság témája napjainkban is aktuális (ld. előző írásunkat).

Mindezzel együtt elgondolkodtató, hogy vajon ezt miért éppen ilyen formában kell megtennünk? Miért más népek „élvhajász” szokását másoljuk le azért, hogy a mi gyerekeinket tanítsuk?

A *Jeruzsálemi Talmud* hozzáteszi, hogy a szolgák szoktak állva enni, és ezért a támaszkodással azt fejezzük ki, hogy megszabadultunk. Logikus: a szolgák állnak, ennél egy fokkal nagyobb szabadságot fejez ki az ülés, és még nagyobb a támaszkodás³.

A Talmud és a Sulchán Áruch azzal a kérdéssel is foglalkozik, hogy vajon a fiúnak az apa jelenlétében, illetve a tanítványnak a mestere jelenlétében vajon szükséges-e, sőt, egyáltalán helyes-e támaszkodnia? Hiszen az, hogy támaszkodik a jelenlétében, esetleg a tiszteletének a hiányát fejezheti ki. Végül abban marad, hogy a fiú támaszkodjon, de a tanítvány ne (*ld. Peszáchim 108a, Sulchán Áruch OC 472:5*).

Mindezekből kirajzolódik, hogy a támaszkodásnak más népek szokásaitól függetlenül is a szabadságot fejezi ki.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este:** 17:56 és 18:59 között.

Szombat kimenetele: 20:07.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól minche, majd rövid tanulás, 18:00-tól Kábálát Sábát. **Szombat reggel (!)** 8:30-tól tanulás, 9:00-tól reggeli ima.

Ezúton is köszönjük a múlt heti beszélgetést *Weinberger Györgynek*, a Weinberger Judaica vezetőjének!

A *Smá Jisráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 9:30-ig.

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Imák Peszách napjaiban a Bét Jehudában:

Április 11. péntek 18:00: Szombatfogadás

Április 13. vasárnap 9:00: Ünnepi reggeli ima (Peszách 1. napja)

Április 16. szerda 7:30: Félünnepi reggeli ima, utána zenés-tanulós reggeli (*kumsitz!*)

Április 18. péntek 18:00: Szombatfogadás

Április 19. szombat 9:00: Ünnepi szombat reggeli ima (Peszách 7. napja)

A Peszáchot követő héten már félórával később, 18:30-kor kezdődnek a péntek esti imák (először április 25-én).

Sábát sálom! Gut sábesz!

3 Már a Talmud egy kisebb traktátusában is említi, hogy a Tóratudósnak nem helyes állva ennie (*Derech Erec Zutá 5*). Ezt a gondolatot több halachikus autoritás is kiterjeszti, mint minden ember számára helyes szokást (*ld. Kicur Sulchán Áruch 42:2, Misna Berura 296:6*).